

Superdad, een bijzondere Scholekster in Karding

Derick Hiemstra

Al jaren worden Scholeksters *Haematopus ostralegus* van kleurringen voorzien. Ook in recreatiegebied Karding heeft een aantal volwassen en bijna vliegvlugge Scholeksters kleurringen gekregen. Dit verhaal gaat over de keuzes van een bijzondere, gekleurringde, manlijke Scholekster in Karding. Ten opzichte van veel van zijn soortgenoten in het landelijk gebied is deze Scholekster op de grens van stedelijk en landelijk gebied succesvol in het grootbrengen van jongen, vandaar de naam 'Superdad'.

Het kleurringen van Scholeksters

Het voordeel van het kleurringen van Scholeksters is dat deze vogels gedurende hun leven gevolgd kunnen worden. Aflezingen van individueel gemerkte vogels leveren een schat aan informatie over de verspreiding en overleving van Scholeksters. Op wadertrack.nl kunnen gekleurringde steltlopers worden ingevoerd en worden gevolgd. Van Scholeksters is bekend dat volwassen vogels trouw zijn aan hun broedplaats en aan hun overwinteringsgebied (Beintema *et al.* 1995). Toch leven er nog tal van vragen inzake verspreiding, zoals:

- Wat is de reden dat volwassen exemplaren ondanks de genoemde plaatstrouw toch op een andere plaats gaan broeden, hoe vaak komt dit voor en wat is de afstand tussen deze broedplaatsen?
- Wat is de afstand tussen de geboorteplaats van een Scholekster en zijn uiteindelijke broedlocatie?
- Waar overwinteren de Scholeksters uit het binnenland?
- Zitten Scholeksters in zachte winters op een vaste plek in hun overwinteringsgebied of bezoeken ze in de loop van de winter een aantal locaties in hun overwinteringsgebied?
- Het uiteindelijke doel van het kleurringonderzoek is uit te zoeken hoe het mogelijk is dat de broedpopulatie van een soort die meer dan 40 jaar oud kan worden vanaf 1990 meer dan gehalveerd is in ons land.

Vanaf 2009 tot heden zijn in Karding vijf volwassen vogels en negen bijna vliegvlugge jongen gekleurringd. Door dit kleurringen kunnen de plaatselijke vogelaars een antwoord zien te vinden op de hierboven genoemde vragen en doorgeven in hoeverre scholeksterparen (plaats)trouw zijn, succesvol zijn in het grootbrengen van jongen en elk jaar dezelfde timing

Figuur 1. De zuidelijke rode ster is de eerst bekende broedlocatie van Superdad. De rode ster in visvijver is de broedlocatie vanaf 2012. De blauwe gevulde cirkel is de locatie van de scholekstersoos. De paarse sterren op daken zijn dakbroedende scholeksterparen. De zwarte ruiten in weilanden zijn de dichtstbijzijnde agrarische scholeksterparen.

en tactiek hebben. Het kleurringen van bijna vliegvlugge jongen geeft een beeld van plaatstrouw aan de geboortegrond. Helaas geeft dat laatste pas veelal na drie tot vier jaar wachten resultaat. Pas dan zijn jonge Scholeksters geslachtsrijp, keren terug uit de overwinteringsgebieden, waar de jongen ook overzomerden, en gaan ze op zoek naar een broedterritorium.

Broedterritorium Superdad

Superdad is op 27 april 2009 als broedvogel gevangen in een weiland direct ten zuiden van de visvijver in recreatiegebied Karding (zie figuur 1). Recreatiegebied Karding ligt aan de noordoostzijde van de stad Groningen, tussen en ten oosten van de woonwijken Beijum en Lewenborg. De ringcode van Superdad is LY-CSLA (linker (Left) bovenbeen gele (Yellow) kleurring, linker onderbeen blauwe (Cyaan) ring met inscriptie S en rechter onderbeen Lime-groene ring met inscriptie A; zie foto 1). Het vochtige kleiweiland werd toentertijd

Foto 1. Parende Superdad in soos, 27 februari 2014

Foto: Ana Buren

begraasd door Schotse Hooglanders. Het gras in het weiland en het riet in de sloten werd relatief kort gehouden door de Hooglanders en in dat jaar zaten in het weiland, naast twee paar Scholeksters, ook nog circa tien paar Kieviten en drie à vier paar Tureluurs. Uit het gedrag van de gekleurringde vogel bleek dat het om een mannetje ging (zie foto 1). Het toenmalige broedweiland van Superdad wordt aan de zuidzijde begrensd door een fietspad met bomen en bosschage, aan de westkant door water en een fietspad tussen Beijum en Lewenborg (Koerspad), aan de noordkant door water van de visvijver en aan de oostzijde door extensief begraasd weiland met o.a. meidoornstruiken. Aan de zuidoever van de visvijver bevindt zich, op een steenworp afstand van de ring- en broedlocatie, een Scholekstersoos. Een soos is een locatie waar Scholeksters in het vroege voorjaar gemeenschappelijk rusten en slapen. Deze bevindt zich hier al vanaf de aanleg van de vijver circa dertig jaar geleden (zie figuur 1). Bij verontrusting verplaatst de soos zich naar de steigers en het strand van de zwemvijver (Zilvermeer) ten westen van de visplas (Lindeboom 2010).

Vanaf 2011 bevindt zich een vlot voor Visdieven midden in de visvijver. Behalve het eerste jaar wordt dit vlot jaarlijks bewoond door een à twee paar Visdieven en een paar Scholeksters (namelijk Superdad en partner; zie hieronder).

Broedhistorie Superdad vanaf 2009

Superdad is op 27 april 2009 in zijn broedterritorium gekleurringd. De vogel broedde toen in het weiland ten zuiden van de visplas. In dat jaar heeft deze vogel twee jongen vliegvlug gekregen in het ruige weiland met Hooglanders (zie tabel 1). Eén van deze jongen is op 1 juni 2009 gekleurringd en heeft de kleurcode LB-YYBA gekregen (linksboven zwarte (black) ring, linksonder gele (yellow) ring met inscriptie Y en rechtsonder zwarte (black) ring met inscriptie A). Deze vogel is ondertussen in Kardingte teruggezien, maar de eerste waarnemingen waren in 2013 op de hoogwatervluchtplaats op de kwelder van de Emmapolder, aan de Driemerenweg in Meerstad, in 2014 meerdere waarnemingen op de soos in Kardingte (zie foto 2), een waarneming in Meerstad en in 2015 meerdere waarnemingen in het broedterritorium tussen Lewenborg en het Bevrijdingsbos in Kardingte. Superdad had in 2008 ook al op ongeveer dezelfde locatie in het weiland gebroed en heeft toen twee jongen vliegvlug gekregen, waarvan één geringd is (zie tabel 1). In 2010 heeft Superdad opnieuw gebroed in het weiland. Op 9 en 17 mei is een broedende vogel waargenomen en op 24 mei is het paar met minimaal één jong in het weiland waargenomen. Of er dat jaar ook jongen vliegvlug zijn geworden is onbekend. Het jaar 2011 is een overgangsjaar. Het weiland werd toen niet langer begraasd door Schotse Hooglanders

jaar	nestlocatie	aantal jongen na uitkomen	aantal jongen vliegvlug	1e voorjaars-waarneming Superdad op soos
2008	weiland	?	2	-
2009	weiland	2-3	2	*
2010	weiland	2-3	?	26-2
2011	weiland/visdievenvlot	?	?	9-2
2012	visdievenvlot	3	?	4-3
2013	visdievenvlot	4	2	15-3
2014	visdievenvlot	0	0	20-2
2015	visdievenvlot	3 + 1	1	15-2

* = ringdatum op nest is 27-4-2009

Tabel 1. De historie van Superdad in Kardinge

en zou pas het jaar daarna weer begraasd worden; dit keer door Herefordkoeien. Door het ontbreken van de begrazing verruigde het weiland verder en werd daarmee minder aantrekkelijk als nestplaats voor Scholekster, Kievit en Tureluur. Het is niet bekend of Superdad dat jaar nog een broedpoging in het weiland heeft gedaan. Ook is het mogelijk dat Superdad in dat jaar van partner veranderd is. Op 15 juli 2011 is op het, toen voor het eerste jaar aanwezige, visdievenvlot een scholeksterpaar waargenomen. Deze vogels sliepen toen op het vlot en hebben daar voor zover bekend dat jaar niet gebroed. Vermoedelijk waren het Superdad en vrouw.

In 2012 hebben Superdad en partner voor de eerste keer met zekerheid op het visdievenvlot gebroed (13 mei, nest met eieren op visdievenvlot). Hoewel de eerdere broedlocatie in het weiland weer begraasd werd, was de verdergaande verruiging al ingetreden en waren de Herefordkoeien niet in staat dat te keren (van de beheerder hoefde dat ook niet). Het riet in de aanwezige sloot en het gras was intussen zo hoog geworden, dat het weiland nog sporadisch als broedplaats gebruikt werd door de weidevogels. Op 12 juni werden drie jongen van minder dan een week oud op het vlot waargenomen (zie figuur 1 bovenste rode punt voor locatie visdievenvlot). Wat er uiteindelijk met de jongen is gebeurd is onbekend.

Op 15 maart 2013 waren alle Scholeksters van de soos in Kardinge op de sportvelden voedsel aan het zoeken. Opvallend was dat het voetbalveld het dichtst bij de visvijver door Superdad vrij werd gehouden van andere Scholeksters (territoriumgedrag). Eerder was ook al waargenomen dat Superdad op de soos veelvuldig territoriumgedrag vertoonde.

In 2013 is er opnieuw op het vlot gebroed. Op 30 mei werden de oudervogels met vier jongen van een kleine week oud op het vlot gezien (zie foto 3). Uiteindelijk heeft het ouderpaar zeker drie van de vier jongen naar de grasvelden van sportpark Kardinge aan de noordzijde van de visvijver weten te loodsen, waarvan er op 7 juni twee zijn gekleurd (kleurcodes LB-YSBL en LB-YSBN). De derde jonge vogel heeft die dag alleen een

metalen ring gekregen. Uiteindelijk zijn alleen LB-YSBN en de vogel met de metalen ring vliegvlug geworden. LB-YSBN is op 23 juni 2015 foeragerend in het Oosterpark in Groningen waargenomen.

Op 27 april 2014 wordt een hevige strijd gesignaleerd tussen het Superdadpaar enerzijds en het eveneens al voor het derde jaar op het visdievenvlot broedende visdievenpaar. Op 2 mei hebben echter beide paren een nest. Het scholeksterbroedsel sneuvelt in de eifase door onbekende oorzaak, terwijl juist in dat jaar de Scholeksters in de meer oostelijke weilanden van Kardinge wel eens succesvol zijn met het grootbrengen van jongen (mededeling R. Lindeboom). Op 15 juni wordt het Superdadpaar slapend op een kunstgrasveld van het sportpark aangetroffen.

In 2015 heeft het Scholeksterpaar voor het vierde achtereenvolgende jaar op het vlot gebroed. Op 15 mei bevinden het ouderpaar en drie jongen van een kleine week oud zich in het weiland ten zuiden van de visvijver. Blijkbaar heeft het paar de jongen van het vlot naar het weiland gelokt in plaats van naar de sportvelden. Deze drie jongen hebben het niet gehaald, want tussen in ieder geval 5 en 29 juni zat het paar opnieuw te broeden op het vlot. Op 6 en 9 juli werd een van de ouders en een nieuw jong op het vlot aangetroffen. Op 22 juli

Foto 2. Eerste gekleurde nakomeling van Superdad op soos, 6 maart 2014

Foto: Ana Buren

Foto 3. Superdad en –mom met vier jongen en broedende Visdief op vlot, 30 mei 2013

Foto: Ana Buren

zat het jong nog op het vlot en was praktisch vliegvlug. Op 26 juli is het stel met een bijna vliegvlug jong op het sportpark waargenomen. Het paar heeft ten minste tot 6 augustus met het vliegvlugge jong op de sportvelden gezeten.

Gezien de twee broedsels met jongen en het uiteindelijk toch nog vliegvlug krijgen van één jong, kunnen we in 2015 rustig spreken van een super Superdad en –mom.

Het is opmerkelijk dat de circa tachtig in wadertrack ingevoerde waarnemingen van Superdad alle waarnemingen op de soos in Kardinge of in het broedterrito-rium in Kardinge betreffen en dat er nog geen enkele waarneming ingevoerd is van Superdad in zijn overwinteringsgebied.

Uit de waarnemingen op de soos blijkt dat Superdad doorgaans vroeg terug is uit het overwinteringsgebied (zie tabel 1).

Samenvatting

Door verruiging rondom hun aanvankelijk broedlocatie, het weiland ten zuiden van de visplas in Kardinge, was echtpaar Superdad genoodzaakt hun broedlocatie te verplaatsen naar een in 2011 aangebracht visdievenvlot in de visplas. Op zich een veilige broedplaats met een ondergrond van schelpen, met minder kans op predatie door grondrovers en gemakkelijk te bewaken tegen luchtrovers. De resultaten van 2013 en 2015 wijzen er op dat het Superdadpaar de jongen bij voorkeur groot brengt op de sportvelden (zie foto 4). Het veelvuldig aantreffen van voedselzoekende Scholeksters op de voetbalvelden voor en na het broedseizoen en van het Superdadpaar in het broedseizoen wijst erop dat het voedselaanbod op de sportvelden interessanter is dan op het zuidelijk van de plas gelegen weiland. De laatste waarneming in 2015 van het ouderpaar met het eerste broedsel van jongen in het zuidelijk weiland doet vermoeden dat het ouderpaar de jongen via de

visplas naar de sportvelden wilde lokken (ouderpaar en jongen stonden op steile zuidoever van visplas). Vermoedelijk zijn de jongen bij deze verplaatsing omgekomen.

Duidelijk is dat het Superdadpaar op beide broedlocaties succesvol kan zijn in het grootbrengen van jongen namelijk in het weiland in 2008 en 2009 en mogelijk ook in enkele jaren daarvoor en op de sportvelden en in ieder geval in 2013 en 2015 en mogelijk ook in 2012. Het gemiddelde aantal vliegvlugge jongen van het Superdadpaar was in de periode 2008-2015 minimaal $7/8 = 0,88$ jong/paar.

Maar is het paar ook succesvoller dan de grondbroedende Scholeksters in het landelijke (agrarische) gebied en/of de dakbroeders in het stedelijk (urbane) gebied?

Agrarische versus urbane broedparen

Naar het succes van dakbroedende Scholeksters in het stedelijk gebied rondom Kardinge is op dit moment nog geen structureel onderzoek gedaan. Wel zijn er een aantal locaties in de directe omgeving bekend waar Scholeksters op daken broeden (zie figuur 1) en waarvan een aantal jongen uiteindelijk op de grond ook vliegvlug zijn geworden.

Naar het succes van grondbroedende Scholeksters in het weilandendeel tussen de oostzijde van het sportpark en de Noorddijkerweg in Kardinge is in het verleden al wel onderzoek verricht (Lindeboom 2010). Hieruit blijkt dat in het betreffende gebied in de periode 2003-2010 jaarlijks tien tot elf paar Scholeksters hebben gebroed. In die periode was het maximale aantal vliegvlugge jongen vijf (2004) en het minimale aantal nul (2003). Het gemiddelde aantal vliegvlugge jongen per paar was in die periode $15/73 = 0,21$ jong/paar (2007 is niet meegerekend wegens het niet tot broeden komen van de meeste paren door extreem droge omstandigheden in april). De vereiste kui-

kenproductie voor een stabiele populatie bedraagt 0,35 vliegvlug jong/paar (Ens *et al.* 2011). Met andere woorden: de agrarische populatie in Kardinges zal langzamerhand afnemen en dat is ook al waar te nemen. Een te lage kuikenproductie in agrarisch gebied wordt ook in Friesland vastgesteld (Sikkema *et al.* 2015).

In Assen is, mede aan de hand van gekleuringde Scholeksters, uitvoerig onderzoek gedaan naar de Scholeksterpopulatie in zowel het agrarisch gebied rond Assen als het stedelijk gebied in en langs de rand van Assen (Dijkstra *et al.*) 2008, 2012 & 2014). Uit deze onderzoeken blijkt dat in de periode 2008-2013 de Scholeksters in het agrarisch gebied rond Assen jaarlijks gemiddeld tussen de 0,05 en 0,15 vliegvlugge jongen per paar produceren en de stadse Scholeksters op de industrieterreinen van Assen tussen de 0,35 en 0,5 (Dijkstra 2014). In Assen wordt in het agrarisch gebied eveneens niet de vereiste kuikenproductie voor een stabiele populatie gehaald, terwijl in het stedelijk gebied deze kuikenproductie wel wordt gehaald.

De oorzaak voor de geringe kuikenproductie en daarmee afname van de populatie in het agrarisch gebied zijn de intensivering van de landbouw. Onder andere door vroeger in het jaar te maaien, door ontwatering, door vertrapping van jongen, door mestinjectie en door de toename van predatie van nesten en kuikens (Ens *et al.* 2011).

Dat Scholeksters in het stedelijk gebied wel een voldoende grote kuikenproductie hebben, komt doordat dakbroedende Scholeksters een veel geringere kans hebben om hun nest en jongen te verliezen aan grondpredatoren en niet te lijden hebben van landbouwwerkzaamheden. Wel is belangrijk dat de jongen niet te vroeg van het dak springen. Hoe ouder de jongen die van het dak springen zijn, des te groter de kans is om vliegvlug te worden (Dijkstra, A. 2014).

Uit het onderzoek van Bert Dijkstra en Rinus Dillerop in Assen blijkt verder dat enkele vogels er frequent in slagen om jongen groot te brengen. Ook zij stellen zich de vraag of het gaat om de kwaliteit van de broedplek of om individuele kwaliteiten van de vogels zelf.

In het geval van Superdad op de rand van landelijk en stedelijk gebied, is sprake van een veilige broedplek. Echter Superdad en Supermom hebben inmiddels na acht jaar ook aangetoond dat de hoge jongenproductie een gevolg is van individuele kwaliteiten!

Dankwoord

Ik wil hierbij Ana Buren, Klaas van Dijk, Rob Lindeboom, Sjoerd Sipma, Dick Veenendaal, Peter Volker en Henri Zomer danken voor het doorgeven van hun waarnemingen (en foto's in geval van Ana) van Superdad en

zijn nakomelingen aan www.wadertrack.nl. Klaas van Dijk en Rob Lindeboom ben ik dank verschuldigd voor het kritisch bekijken van dit artikel. Ana Buren dank ik voor het ter beschikking stellen van een aantal van haar prachtige foto's.

Tenslotte de oproep om waarnemingen van gekleuringde Scholeksters vooral te (blijven) melden op [wadertrack](http://wadertrack.nl).

Literatuur

- Beintema, A., Ellinger, D. & O. Moedt 1995. Ecologische Atlas van de Nederlandse Weidevogels. Schuyt & Co, Haarlem.
- Dijkstra, B. 2008. De Scholekster *Haematopus ostralegus* als broedvogel van Assen en omstreken. Drentse Vogels 22: 2-14.
- Dijkstra B. & R. Dillerop 2012. Urbane en agrarische Scholeksters in en rond Assen in 2009-2012. Drentse Vogels 26: 4-13.
- Dijkstra, A. 2014. Urbane Scholeksters in Assen: een verkenning van hun leefwijze. Drentse Vogels 28: 54-65.
- Dijkstra B. & R. Dillerop 2014. Additioneel voedsel van urbane Scholeksters. Drentse Vogels 28: 66-68.
- Ens, B.J., Aarts, B., Hallmann, C., Oosterbeek, K., Sierdsema, H., Slaterus, R., Troost, G., van Turnhout, C., Wiersma, P. & E. van Winden 2011. Scholeksters in de knel: onderzoek naar de oorzaken van de dramatische achteruitgang van de Scholekster in Nederland. SOVON-Onderzoeksrapport 2011/13.
- Lindeboom, R. 2010. Rustende Scholeksters en andere steltlopers in recreatiegebied Kardinges. De Grauwe Gors 38: 152-163.
- Lindeboom, R. 2010. Veertien jaar weidevogelbescherming in recreatiegebied Kardinges te Groningen. De Grauwe Gors 38: 134-148.
- Sikkema, M., D. Bos, D. & E. Wymenga 2015. Vergroten broedsucces Scholekster landelijk gebied. Altenburg & Wymengarapport 2038, Veenwouden.
- www.wadertrack.nl.

Derick Hiemstra – Surhuizum
derick@upcmail.nl

Foto 4. Superdad met jong op sportveld, 6 juni 2013

Foto: Ana Buren

